

Розділ V

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 343.1

Лобойко Леонід Миколайович,

в. о. завідувача відділом дослідження проблем слідчої, прокурорської та судової діяльності НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, д.ю.н., професор

Лоскутов Тимур Олександрович,

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судових експертиз Донецького юридичного інституту МВС України, к.ю.н., доцент

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР ДО § 1, 2 ГЛАВИ 24 КПК

§ 1. Форми закінчення досудового розслідування

Форми закінчення досудового розслідування знаходять свій вияв у підсумкових для зазначеної стадії процесуальних рішеннях. Останні можуть бути ухвалені слідчим, прокурором у формі: 1) постанови про закриття кримінального провадження; 2) клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності; 3) обвинувального акту; 4) клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру; 5) клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру (див. ч. 2 ст. 283 КПК).

Стаття 283. Загальні положення закінчення досудового розслідування

1. Особа має право на розгляд обвинувачення проти неї в суді в найкоротший строк або на його припинення шляхом закриття провадження.

2. Прокурор зобов'язаний у найкоротший строк після повідомлення особі про підозру здійснити одну з таких дій:

1) закрити кримінальне провадження;

2) звернутися до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності;

3) звернутися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

3. Відомості про закінчення досудового розслідування вносяться прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Загальні положення щодо закінчення досудового розслідування забезпечують реалізацію загальної засади доступу до правосуддя, що гарантує право на справедливий судовий розгляд (див. ч. 1 ст. 21 КПК).

Гарантіями права на справедливий судовий розгляд на етапі закінчення досудового розслідування є кримінальна процесуальна регламентація заємних прав та обов'язків учасників провадження на зазначеному етапі. З одного боку *підозрюваний має право* на розгляд обвинувачення проти нього в суді в найкоротший строк або припинення досудового розслідування шляхом закриття кримінального провадження, з іншого – *прокурор зобов'язаний у* найкоротший строк після повідомлення особі про підозру здійснити одну з таких дій: 1) закрити кримінальне провадження; 2) звернутися до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності; 3) звернутися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру (див. ч. 1, 2 ст. 283 КПК).

Така законодавча регламентація загальних положень закінчення досудового розслідування повністю узгоджується з практикою ЄСПЛ. Останнім аспекти права на справедливий судовий розгляд (рівність сторін, змагальність процедури, швидкість провадження) оцінюються з урахуванням не лише судового, а й досудового провадження (див. Рішення ЄСПЛ «Федоров і Федорова проти України» (2011), «Меріт проти України» (2004), «Девеєр проти Бельгії» (1980), «Вемгофф проти Німеччини» (1968)).

Стаття 284. Закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи

1. Кримінальне провадження закривається в разі, якщо:

- 1) встановлена відсутність події кримінального правопорушення;
- 2) встановлена відсутність в діянні складу кримінального правопорушення;
- 3) не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх отримати;
- 4) набрав чинності закон, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою;
- 5) помер підозрюваний, обвинувачений, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого;
- 6) існує вирок по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили, або постановлена ухвала суду про закриття кримінального провадження по тому самому обвинуваченню;
- 7) потерпілий, а у випадках, передбачених цим Кодексом, його представник відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення;
- 8) стосовно кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу;
- 9) стосовно податкових зобов'язань особи, яка вчинила дії, передбачені статтею 212 Кримінального кодексу України, досягнутий податковий компроміс відповідно до підрозділу 9⁻² розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України.

2. Кримінальне провадження закривається судом:

- 1) у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності;
- 2) якщо прокурор відмовився від підтримання державного обвинувачення, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом;

3) досягнуто податковий компроміс у справах про кримінальні правопорушення, передбачені статтею 212 Кримінального кодексу України, відповідно до підрозділу 9² розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України.

3. Провадження щодо юридичної особи підлягає закриттю у разі встановлення відсутності підстав для застосування до неї заходів кримінально-правового характеру, закриття кримінального провадження чи ухвалення виправдувального вироку щодо уповноваженої особи юридичної особи.

Про закриття провадження щодо юридичної особи прокурор приймає постанову, а суд зазначає про це у виправдувальному вироку або постановляє ухвалу. Рішення про закриття провадження щодо юридичної особи може бути оскаржено в порядку, встановленому цим Кодексом.

4. Про закриття кримінального провадження слідчий, прокурор приймає постанову, яку може бути оскаржено у порядку, встановленому цим Кодексом.

Слідчий приймає постанову про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пунктами 1, 2, 4, 9 частини першої цієї статті, якщо в цьому кримінальному провадженні жодній особі не повідомлялося про підозру.

Прокурор приймає постанову про закриття кримінального провадження щодо підозрюваного з підстав, передбачених частиною першою цієї статті.

5. Рішення прокурора про закриття кримінального провадження щодо підозрюваного не є перешкодою для продовження досудового розслідування щодо відповідного кримінального правопорушення.

6. Копія постанови слідчого про закриття кримінального провадження надсилається заявнику, потерпілому, прокурору. Прокурор протягом двадцяти днів з моменту отримання копії постанови має право її скасувати у зв'язку з незаконністю чи необґрунтованістю. Постанова слідчого про закриття кримінального провадження також може бути скасована прокурором за скаргою заявника, потерпілого, якщо така скарга подана протягом десяти днів з моменту отримання заявником, потерпілим копії постанови.

Копія постанови прокурора про закриття кримінального провадження та/або провадження щодо юридичної особи надсилається заявнику, потерпілому, його представнику, підозрюваному, захиснику, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження.

7. Якщо обставини, передбачені пунктами 1, 2 частини першої цієї статті, виявляються під час судового розгляду, суд зобов'язаний ухвалити виправдувальний вирок.

Якщо обставини, передбачені пунктами 5, 6, 7, 8, 9 частини першої цієї статті, виявляються під час судового провадження, а також у випадку, передбаченому пунктами 2, 3 частини другої цієї статті, суд постановляє ухвалу про закриття кримінального провадження.

8. Закриття кримінального провадження або ухвалення вироку з підстави, передбаченої пунктом 1 частини другої цієї статті, не допускається, якщо підозрюваний, обвинувачений проти цього заперечує. В цьому разі кримінальне провадження продовжується в загальному порядку, передбаченому цим Кодексом.

9. Ухвала суду про закриття кримінального провадження може бути оскаржена в апеляційному порядку.

Закриття кримінального провадження – це форма закінчення досудового розслідування та судового провадження, змістом якої є прийняття слідчим, прокурором, судом рішення щодо припинення у кримінальному провадженні будь-яких процесуальних дій.

Процесуальне рішення оформлюється постановою або ухвалою про закриття кримінального провадження, що виноситься за наявності підстав, встановлених у ч.ч. 1, 2 ст. 284 КПК.

Всі підстави закриття кримінального провадження у стадії досудового розслідування залежно від наслідків, що настають в результаті прийняття такого рішення для підозрюваних, поділяються на 3 групи: реабілітуючі; нереабілітуючі; «нейтральні» (формальні).

Реабілітуючі підстави – це обставини, при закритті провадження за якими підозрюваний вважається непричетним до вчинення кримінального правопорушення. В юридичній літературі і в практиці діяльності слідчих органів реабілітуючими підставами вважаються такі (ч. 1 ст. 284 КПК): відсутність події кримінального правопорушення (п. 1); відсутність в діянні складу кримінального правопорушення (п. 2); невстановлення достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх отримати (п. 3); набрання чинності законом, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою (п. 4) – декриміналізація діяння.

Нереабілітуючі підстави – це такі обставини, закриття провадження за якими здійснюється у зв'язку із відсутністю можливості його продовжувати через існування певних умов. До числа цих підстав належать обставини, передбачені: п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК – смерть підозрюваного. Виняток становлять випадки, коли провадження є необхідним для реабілітації померлого. Питання про це, як правило, ставлять близькі родичі померлого підозрюваного; п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК – відмова потерпілого (його представника) від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення; п. 8 ч. 1 ст. 284 КПК – неотримання згоди держави, яка видала особу, стосовно кримінального правопорушення, щодо якого така згода запитувалася Україною. Оскільки мова йде про видану особу (підозрюваного), то провадження щодо кримінального правопорушення, за який вона видана, продовжує здійснюватися; п. 9 ч. 1 ст. 284 КПК – стосовно податкових зобов'язань особи, яка вчинила дії, передбачені статтею 212 Кримінального кодексу України, досягнутий податковий компроміс.

Закриття кримінального провадження за нереабілітуючими підставами залишає «відкритим» питання про доведеність винуватості підозрюваного, оскільки у разі їх встановлення доказування винуватості припиняється (за винятком випадків, коли провадження є необхідним для реабілітації померлого), а матеріали досудового розслідування для дослідження до суду не направляються.

«Нейтральна» (формальна) підстава закриття кримінального провадження – це обставина, при закритті провадження за якою прокурор покладає в основу свого рішення інше – раніше прийняте судом – рішення про припинення провадження за тим самим обвинуваченням. «Нейтральність» цієї підстави обумовлена тим, що вона, будучи покладеною в основу рішення про закриття кримінального провадження, не змінює раніше ухвалених рішень. Такою підставою є існування вироку за тим самим обвинуваченням, що набрав законної сили, або ухвали суду про закриття кримінального провадження за тим самим обвинуваченням (п. 6 ч. 1 ст. 284 КПК).

Окрім класифікації за настанням правових наслідків для підозрюваної особи підстави закриття кримінального провадження можна розділити на такі групи: 1) підстави, за якими кримінальне провадження у стадії досудового розслідування закриває самостійно слідчий, а прокурор – як процесуальний керівник досудового розслідування; 2) підстави, за якими

кримінальне провадження у стадії досудового розслідування закриває винятково прокурор; 3) підстави, за якими провадження закриває у судових стадіях суд.

До першої групи належать такі підстави: 1) встановлена відсутність події кримінального правопорушення (п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК); 2) встановлена відсутність в діянні складу кримінального правопорушення (п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК); 3) набрав чинності закон, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою (п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК); 4) стосовно податкових зобов'язань особи, яка вчинила дії, передбачені статтею 212 Кримінального кодексу України, досягнутий податковий компроміс (п. 9 ч. 1 ст. 284 КПК). За наявності вказаних підстав слідчий приймає рішення про закриття кримінального провадження не в будь-якому випадку, а лише у разі неповідомлення жодній особі про підозру у відповідному кримінальному провадженні.

Якщо у кримінальному провадженні хоча б одній особі було повідомлено про підозру, то рішення про закриття кримінального провадження за наявності підстав, передбачених п. п. 1, 2, 4, 9 ч. 1 ст. 284 може прийняти лише прокурор. Це не виключає можливості прийняття прокурором, як процесуальним керівником досудового розслідування, рішення про закриття кримінального провадження за наявності зазначених підстав у разі неповідомлення жодній особі про підозру у відповідному кримінальному провадженні.

До другої групи належать підстави, встановлені п. п. 5, 6, 8 ч. 1 ст. 284 КПК.

До третьої групи належать підстави, передбачені п. п. 5, 6, 7, 8, 9 ч. 1 ст. 284 та п. п. 1, 2, 3 ч. 2 ст. 284 КПК.

У разі закриття кримінального провадження прокурором щодо підозрюваного, досудове розслідування не закінчується, а продовжується щодо відповідного кримінального правопорушення. Тому закриття кримінального провадження щодо підозрюваного не є формою закінчення досудового розслідування.

Процесуальний порядок закриття кримінального провадження на стадії досудового розслідування полягає у здійсненні таких дій: 1) винесення слідчим, прокурором постанови про закриття кримінального провадження; 2) надіслання копії постанови слідчого про закриття кримінального провадження заявнику, потерпілому, прокурору; (якщо кримінальне провадження закрит прокурором, він надсилає копії постанови заявнику, потерпілому, його представнику, підозрюваному, захиснику); 3) внесення прокурором відомостей про закриття кримінального провадження до ЄРДР.

Постанова про закриття кримінального провадження складається слідчим, прокурором згідно з вимогами ч. 5, 6 ст. 110 КПК.

Норми КПК уможливають оскарження рішення слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження.

Постанова слідчого про закриття кримінального провадження може бути оскаржена заявником чи потерпілим до прокурора або заявником, потерпілим, його представником чи законним представником до слідчого судді.

Постанова прокурора про закриття кримінального провадження може бути оскаржена слідчим до вищестоящего прокурора або заявником, потерпілим, його представником чи законним представником, підозрюваним, його захисником чи законним представником до слідчого судді.

Процесуальний порядок оскарження постанови слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження встановлюється у ст.ст. 284, 304-307, 312, 313 КПК.

Підставами закриття провадження щодо юридичної особи є: 1) встановлення відсутності підстав для застосування до неї заходів кримінально-правового характеру (див. ст. 96-3

КК); 2) закриття кримінального провадження щодо уповноваженої особи юридичної особи; 3) ухвалення виправдувального вироку щодо уповноваженої особи юридичної особи.

Якщо рішення про закриття провадження щодо юридичної особи приймає прокурор, воно оформлюється постановою, копія якої направляється заявнику, потерпілому, його представнику, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження.

У разі винесення судом рішення про закриття провадження щодо юридичної особи воно оформлюється ухвалою або про це зазначається у виправдувальному вироку.

§ 2. Звільнення особи від кримінальної відповідальності

Звільнення від кримінальної відповідальності не означає, що діяння перестає бути кримінально караним. Воно не втрачає ознак суспільної небезпечності, а отже, залишається кримінальним правопорушенням. У зазначених випадках передбачена можливість депеналізації – зменшення меж державного примусу за вчинені кримінальні правопорушення, а не декриміналізації правопорушення.

Стаття 285. Загальні положення кримінального провадження під час звільнення особи від кримінальної відповідальності

1. Особа звільняється від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених законом України про кримінальну відповідальність.

2. Особі, яка підозрюється, обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення та щодо якої передбачена можливість звільнення від кримінальної відповідальності у разі здійснення передбачених законом України про кримінальну відповідальність дій, роз'яснюється право на таке звільнення.

3. Підозрюваному, обвинуваченому, який може бути звільнений від кримінальної відповідальності, повинно бути роз'яснено суть підозри чи обвинувачення, підставу звільнення від кримінальної відповідальності і право заперечувати проти закриття кримінального провадження з цієї підстави. У разі якщо підозрюваний чи обвинувачений, щодо якого передбачене звільнення від кримінальної відповідальності, заперечує проти цього, досудове розслідування та судове провадження проводяться в повному обсязі в загальному порядку.

Загальні положення звернення до суду для звільнення особи від кримінальної відповідальності – це визначені у КПК (ст. 285) і зумовлені завданнями кримінального судочинства правила, котрими необхідно керуватися у разі звільнення особи від відповідальності, встановленої Кримінальним кодексом України та (або) законом України про кримінальні проступки. Наразі останній не прийнятий, тому кримінальна відповідальність від якої може бути звільнено особу встановлюється поки лише нормами Кримінального кодексу України.

Загальними положеннями звернення до суду для звільнення особи від кримінальної відповідальності є такі.

1. Звернення до суду здійснюється на підставах, встановлених законом України про кримінальну відповідальність. Такі підстави можна розділити на загальні та спеціальні.

Загальні підстави, які стосуються багатьох складів кримінальних правопорушень і викладені у нормах Загальної частини КК. До їх числа належать: зміна обстановки (ст. 48 КК); дійове каяття особи (ст. 45 КК); примирення обвинуваченого з потерпілим (ст. 46 КК); передача особи на поруки колективу підприємства, установи чи організації (ст. 47 КК); закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК); засто-

сування до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру (ч. 1 ст. 97 КК).

Спеціальні підстави, що стосуються окремих різновидів кримінальних правопорушень. Зазначені підстави містяться в окремих статтях Особливої частини КК. До їх числа належать такі: добровільна заява громадянина України про свій зв'язок з іноземною державою, іноземною організацією або їх представниками, від яких він отримав злочинне завдання (ч. 2 ст. 111 «Державна зрада» КК); здійснення до притягнення до кримінальної відповідальності виплати заробітної плати, стипендії, пенсії чи іншої встановленої законом виплати громадянам особою, яка не виплачувала ці різновиди виплат (ч. 3 ст. 175 «Невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат» КК) тощо.

Кожна із зазначених підстав передбачає наявність відповідних умов. Останні регламентовані у зазначених вище статтях закону про кримінальну відповідальність.

2. Підозрюваному, обвинуваченому роз'яснюється право на звільнення від кримінальної відповідальності.

3. Підозрюваному, обвинуваченому роз'яснюється суть підозри або обвинувачення, підстава звільнення від кримінальної відповідальності і право заперечувати проти такого звільнення.

Підозрюваний, обвинувачений може не скористатися правом на звільнення від кримінальної відповідальності шляхом заперечення проти такого звільнення. У такому випадку кримінальне провадження здійснюється у загальному порядку.

Свобода підозрюваного, обвинуваченого щодо використання права на звільнення від кримінальної відповідальності є проявом загальної засади диспозитивності, згідно з якою сторони кримінального провадження є вільними у використанні своїх прав (див. ст. 26 КПК).

Стаття 286. Порядок звільнення від кримінальної відповідальності

1. Звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення здійснюється судом.

2. Встановивши на стадії досудового розслідування підстави для звільнення від кримінальної відповідальності та отримавши згоду підозрюваного на таке звільнення, прокурор складає клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності та без проведення досудового розслідування у повному обсязі надсилає його до суду.

3. Перед направленням клопотання до суду прокурор зобов'язаний ознайомити з ним потерпілого та з'ясувати його думку щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності.

4. Якщо під час здійснення судового провадження щодо провадження, яке надійшло до суду з обвинувальним актом, сторона кримінального провадження звернеться до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності обвинуваченого, суд має невідкладно розглянути таке клопотання.

Норми кримінального процесуального закону наділяють суд виключною компетенцією щодо прийняття рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Процесуальний порядок звернення до суду для звільнення особи від кримінальної відповідальності полягає у здійсненні прокурором наступних дій: 1) встановлення на стадії досудового розслідування підстави для звільнення від відповідальності; 2) отримання на це згоди підозрюваного; 3) складання клопотання; 4) ознайомлення потерпілого зі складеним клопотанням та з'ясування його думки щодо можливості звільнення підозрюваного від

кримінальної відповідальності; 5) надсилання складеного клопотання до суду без проведення досудового розслідування.

Якщо під час судового розгляду сторона кримінального провадження звернулася до суду з клопотанням про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності, то суд зобов'язаний припинити перебіг судового провадження у загальному порядку та відразу перейти до розгляду заявленого клопотання.

Стаття 287. Клопотання прокурора про звільнення від кримінальної відповідальності

1. У клопотанні прокурора про звільнення від кримінальної відповідальності вказуються:

- 1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;**
- 2) анкетні відомості підозрюваного (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство);**
- 3) прізвище, ім'я, по батькові та займана посада прокурора;**
- 4) виклад фактичних обставин кримінального правопорушення та його правова кваліфікація з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність та формулювання підозри;**
- 5) розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, та відомості про її відшкодування;**
- 6) докази, які підтверджують факт вчинення особою кримінального правопорушення;**
- 7) наявність обставин, які свідчать, що особа підлягає звільненню від кримінальної відповідальності, та відповідна правова підстава;**
- 8) відомості про ознайомлення з клопотанням потерпілого та його думка щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності;**
- 9) дата та місце складення клопотання.**

До клопотання прокурора повинна бути додана письмова згода особи на звільнення від кримінальної відповідальності.

Клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності – це процесуальне рішення прокурора, яким він підводить підсумки досудового розслідування і ставить перед судом питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності можна умовно подіти на такі частини: 1) вступна; 2) описова; 3) резолютивна; 4) заключна.

У вступній частині зазначаються дата та місце складення клопотання, найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер; прізвище, ім'я, по батькові та займана посада прокурора.

В описовій частині викладаються анкетні відомості підозрюваного (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство); фактичні обставини кримінального правопорушення та його правова кваліфікація з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність та формулювання підозри; розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, та відомості про її відшкодування; докази, які підтверджують факт вчинення особою кримінального правопорушення; наявність обставин, які свідчать, що особа підлягає звільненню від кримінальної відповідальності, та відповідна правова підстава.

У резолютивній частині викладається прохання про звільнення підозрюваного від відповідальності, передбаченої конкретною статтею (частиною статті) закону України про кримінальну відповідальність.

У заключній частині зазначається підпис прокурора, який склав клопотання та відомості про ознайомлення з клопотанням потерпілого та його думка щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності.

До клопотання обов'язково долучається письмова згода особи на звільнення від кримінальної відповідальності.

Стаття 288. Розгляд питання про звільнення від кримінальної відповідальності

1. Розгляд клопотання прокурора здійснюється у присутності сторін кримінального провадження та потерпілого в загальному порядку, передбаченому цим Кодексом, із особливостями, встановленими цією статтею.

2. Суд зобов'язаний з'ясувати думку потерпілого щодо можливості звільнення підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності.

3. Суд своєю ухвалою закриває кримінальне провадження та звільняє підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності у випадку встановлення підстав, передбачених законом України про кримінальну відповідальність.

4. У разі встановлення судом необґрунтованості клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності суд своєю ухвалою відмовляє у його задоволенні та повертає клопотання прокурору для здійснення кримінального провадження в загальному порядку або продовжує судове провадження в загальному порядку, якщо таке клопотання надійшло після направлення обвинувального акта до суду.

5. Ухвала суду про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності може бути оскаржена в апеляційному порядку.

Засади змагальності та безпосередності обумовлюють розгляд клопотання прокурора про звільнення особи від кримінальної відповідальності лише у присутності сторін кримінального провадження та потерпілого.

Процесуальний порядок розгляду судом питання про звільнення від кримінальної відповідальності складається з таких дій: 1) судовий розгляд клопотання прокурора про звільнення підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності з метою встановлення підстав, передбачених ст.ст. 45, 46, 47, 48, 49, 97 КК; 2) з'ясування думки потерпілого щодо можливості звільнення підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності; 3) винесення судом ухвали про закриття кримінального провадження та звільнення підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності.

Якщо суд встановить відсутність у клопотанні вказівки на докази, які підтверджують факт вчинення особою кримінального правопорушення або відсутність обставин, які свідчать, що особа підлягає звільненню від кримінальної відповідальності, то суд своєю ухвалою залежно від стадії з якої направлено клопотання відмовляє у його задоволенні та повертає клопотання прокурору для здійснення досудового розслідування в загальному порядку або продовжує судове провадження в загальному порядку.

Про порядок і строки апеляційного оскарження ухвали суду про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності див. ст. 395 КПК.

Стаття 289. Відновлення провадження при відмові від поручительства

1. Якщо протягом року з дня передачі особи на поруки колективу підприємства, установи чи організації вона не виправдає довіру колективу, ухилитиметься від захо-

дів виховного характеру та порушуватиме громадський порядок, загальні збори відповідного колективу можуть прийняти рішення про відмову від поручительства за взятю ними на поруки особу. Відповідне рішення направляється до суду, який прийняв рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

2. Суд, отримавши рішення загальних зборів колективу про відмову від поручительства, розглядає питання притягнення особи до кримінальної відповідальності за вчинене кримінальне правопорушення в порядку, передбаченому статтею 288 цього Кодексу.

3. Переконавшись у порушенні особою умов передачі на поруки, суд своєю ухвалою скасовує ухвалу про закриття кримінального провадження і звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею її на поруки та направляє матеріали провадження для проведення досудового розслідування в загальному порядку чи здійснює судове провадження в загальному порядку, якщо питання про звільнення від кримінальної відповідальності було прийняте після направлення обвинувального акта до суду.

Норми кримінального процесуального закону надають можливість колективу підприємства, установи чи організації на загальних зборах прийняти рішення про відмову від поручительства за взятю ними на поруки особу, якщо протягом року вона: 1) не виправдає довіру колективу; 2) ухилятиметься від заходів виховного характеру; 3) порушуватиме громадський порядок. Прийняте рішення колективу підприємства, установи чи організації обов'язково направляється до суду, який прийняв рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Про розгляд питання щодо притягнення особи до кримінальної відповідальності за вчинене кримінальне правопорушення після отримання рішення загальних зборів колективу про відмову від поручительства див. коментар до ст. 288 КПК.

Норми КПК зобов'язують суд скасувати ухвалу про закриття кримінального провадження і звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею її на поруки якщо буде встановлено порушення такою особою умов передачі на поруки. У такому випадку залежно від стадії, з якої було направлено попереднє клопотання, суд направляє матеріали для (1) проведення досудового розслідування в загальному порядку чи (2) здійснює судове провадження в загальному порядку.

УДК 342.565.2:343.162.1:163(477)

Горбачов Василь Павлович,

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судових експертиз
Донецького юридичного інституту МВС України, к.ю.н., доцент

**ПИТАННЯ ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ
ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ПРОКУРОРА
В РІШЕННЯХ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

У статті проаналізовано правові позиції Конституційного Суду України з проблемних питань оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування та прокурора.